

A pénzcsináló művészete

Látogatás a szép pénzek megálmodójánál, aki a legrangosabb svéd képzőművészeti kritikus szerint, ötvenkoronásával kiérdemelte az egész ország szeretetét

Azt gondolná az ember, hogy az a képzőművész, akinek a munkái közkezen forognak, hiszen milliók, naponta többször is, pillantást vehetnek például a bankjegyekre, és nincs olyan festmény vagy szobrászati remekmű, amelyet többször láthatunk, mint azokat a remek rézkarcokat a különféle papírpénzen, s amelyek értékét csak látszólag határozzák meg a rajtuk feltüntetett számok, mert valójában felbecsülhetetlen művészi érték hordozói, így aztán valóban azt hihetnénk, hogy ezeknek a tenyérnyi remekműveknek az alkotói a legismertebb művészeink közé tartoznak. Sajnos, nem így van. Már csak azért sincs így, mert a bankjegyeket most-

nában egy vagy több képzőművészből, formatervezőből, műszaki emberből, nyomdászból és más alkotókból álló csapat készíti, és ez olyan közösségi munkához hasonlítható, mint ami a színpadon vagy a filmgyárakban zajlik, de a szerző és a rendező nevét csak ritkán emelik ki a többiek közül. Miski Török Ágnes neve mégis közismert az egész világon, mégpedig nemcsak annak okán, hogy a legszebb svéd pénzekén kívül számos más ország pénzjegyeinek megszületésénél meghatározó szerepben bábáskodott, de azért is, mert nemrég kanadai húszdollárosra elnyerte az év legszebb bankjegye címet.

Ha valaki felkeresi Miski Török Ágneset stockholmi otthonában, megbontott menyegyzeti, műtermi-hangulatú padlástéri lakásában éreznie kell a művészi alkotó kifinomult ízlését, tele szekrényében őrzött rézkarcait és festményeit is, amelyek három évtizedes svédországi tartózkodása okán megértek egy gyűjteményes kiállításra.

-Gyerekkoromban a rajztanárom hívta fel a figyelmet rajztudásomra. Ez Budapesten volt, ahol a Déli pályaudvar mellett laktunk. Rajztanárom hivatástudatos nő volt, aki aztán foglalkozott velem és szüleim beadtak a Képzőművészeti Gimnáziumba, a hova komoly felvételi után kerültem be a kerámia szakra. Abban az időben, a hatvanas időkben a kerámia nagyon népszerű volt. Nem az én gondolatom volt, mert akkor még nem volt elhatározott szándékom, hogy mit akarok. Anyámat

Miski Török Ágnes: Önarckép

a barátnője beszélte rá, hogy ne csak festegesek, hanem valami olyat csináljak, amiből megélhetek.

- Akkor már bizonyára hallottál a neves Kovács Margit kerámiáiról?

- Persze. Csak-hogy azt gondoltam, hogy az, amit ő csinál, az már nem kerámia, hanem középút a kerámia és a szobrászat között. Elvégeztem a kerámia szakot. Volt egy nagy munkám is. A ráckevei vendéglátóiparnak készítettem rengeteg mindenből álló készletet. Aztán abbahagytam a kerámiát, képzőművész hallgató sem lett belőlem, férjhez mentem. Férjem álma volt, hogy Svédországba jöjünk. 1976-ban érkezünk ide, a kisfiam akkor már tizenhat hónapos volt. A következő évben született leányom,

Mónika. Két évre rá bejutottam a főiskolára, mégpedig irányítottan a bankjegy készítés hiányzó szakembereinek pótlása céljából, úgy hogy ösztöndíjat kaptam, és a miután 1981-ben végeztem, rögtön alkalmaztak a pénzjegynyomdában. Akkor indítottuk el azt a pénzjegy-sorozatot, amely most is forgalomban van. Heten vagy nyolcan voltunk, akik külön-külön elkészítettük a sorozat tervét. Aztán megosztottuk a teendőket. Bevándorló és elvált nőként a metszést választottam. A részletek kidolgozása nagy türelmet igényel. Ha belemerül az ember, minden ilyen nem éppen könnyű munkát is meg lehet tanulni. Minden bankjegynek van designere, aki meghatározza a kép egészét, de például az ezer koronás motívumait teljes egészében magam dolgoztam ki. Minden bankjegy elkészítését általában há-

rom emberre van szükség: a formatervező, a metsző és a harmadik, aki azokat a szabályos geometriai mintákat kidolgozza. Ezeket a vonalmintákat nemcsak azért készítik, hogy szép legyen a bankjegy, hanem biztonsági okokból, hiszen meggátolják a pénz másolását, hamisítását. Rengeteg külföldi pénzjegyet is készítettünk, később, amikor üzleti ügyeink intézésében változás következett be a megrendelések elmaradtak. Így aztán volt időm és erőm, hogy magamnak is dolgozzam. Ekkor készítettem a Szent Mátyást és az angyalt ábrázoló metszetemet, amelyen öt hónapig dolgoztam, az Örkény portrén másfél hónapig.

-- Úgy tűnik, hogy az ilyen miniatűr munkák még nagyobb odafigyelést követelnek? A bélyegek például...

-- Mikroszkóppal dolgozom. A bankjegyeknél számos megkötést kell figyelembe vennünk, itt nem mintegy milyen irányban haladnak a vonalak. Itt nem élvezhetjük például a dűrieri szabadságot, a nyomtatás műszaki feltételeinek minden esetben meg kell felelnünk, a fotókat utánzó élethű képet kell alkotnunk. A vonal mélységére, irányára, szélességére figyelniünk kell. A bélyegek külön műfajt képeznek, ha acéllemezzre metsszük. Ez rendkívül sok vesződéssel jár az acéllemez keménysége és a szerszámok gyakran kicsorbuló éle miatt. Ehhez képest a rézmetszet

Török Miki Ágnes rézkarca

Ericsson (1846-1926) portré

olyan, mintha vajba metszeném a képet. Azért sincs hozzá türelmem, mert a bélyeg hamar eltűnik a piacról, a pénz mérhetetlenül nagyobb közönséghez szoktatott.- Miért lettél szabadúszó?

- Megfogyatkozott munkánkkal járó, belső nézeteltérések hozták magával ezt a lépésemet..

- Ekkor fordultál másféle művészi kifejezésformák felé?

- Már évekkal azelőtt könyvillusztrációkat is készítettem, de magánvállalkozóként ekkor szép számmal születtek ilyen munkáim.

- Például a kiváló Andersen illusztrációid...

- Olvastam akkoriban egy írást arról, hogy kik illusztrálták addig a neves meseíró könyvét. Az ezernyolcszázados években azt a bizonyos királyt, noha az meztelen volt, mégis ruhában látatták a rajzolók. Később, amikor már meztelenül

megjelenhetett a meséskönyvekben, azt a bizonyos részét eltakarták az illedelmes rajzolóknak. Én vagyok az első, aki valóban, természetes egyszerűségében, meztelenül ábrázolni mertem a királyt. A múlt századokban valószínűleg, mert a férfiak domináltak a képzőművészetben, nekik nem volt érdekes a teljes kitárulkozás, inkább a női szépség ábrázolásában vetekedtek.

- Nálunk talán éppen most történt áttörés ezen a téren is, hiszen a több díjjal jutalmazott *Taxderma* című magyar filmben a férfi test eddig szemérmesen tiltott tájain is ráérősen kalandozik a csodálkozásra nem éhes, a természetességet sugalló kamera. Visszatérve arra, hogy a saját magad ura vagy szolgája vagy, mi az amit sokrétű munkásságod alatt a leginkább kedvelsz?

- Nem ritka, hogy ilyenkor eluralkodik az emberen a pánik. Én azt választom, azt szeretem, a mai napig is azt hajtom, amiből megélhetek. Egész egyszerűen

imádok mindent, ami új feladatok elé állít. Nagyon tudom szeretni, élvezni a munkám. Az apróbb munkákban is meglátom a kihívást, és ki szeretném hozni a legjobbat. Ha például arra gondolok, hogy egy kicsiny afrikai országban néhány millió ember, aki életében nem látott egy festményt, nem járt képtárban, és kezében tartja, mondjuk az általam rajzolt bankjegyet, elképzelem, hogy valamiféleképpen hatni tudok rá, ez engem annyira megihlet, olyan erőt ad, hogy boldogan végzem, nagy kitarást igénylő minden munkám. Ezt az igyekezetemet jutalmazák például az olyan írások, mint amilyent a *Kulturens Vårdl* című lapba, az egyik

svédországi neves műkritikus, Bengt Lagerkvist elismerően írt a bankjegyen szereplő Jenny Lind mesterien kivitelezett arcképéről. Nagyon büszke voltam az elkészült az ötvenkoronásra, amelynek tervezésében is rész vettem. Ez az írás éppen akkor jelent meg, amikor az általunk javasolt eurót terveztük, és nem engedtem a magaméból, inkább kiléptem a csoportból. A cikk címe dánul hirdeti Andersent idézve kettős, értelemben, hiszen a bak-

Török Miski Ágnes metszés közben

Betűdíz

Ez a próbabankjegy Török Miski Ágnes ajándéka az Ághegynek. Ha igazi volna, és mondjuk, euró értékű, akkor tíz darab éppen legendó volna ahhoz, hogy folyóiratunk következő, IV. kötetének nyomtatási költségeit kifizethessük.

jegyét dicséri: Jeg elsker Dig! *Szeretlek téged!*

-Magánvállalkozóként is kapsz megrendeléseket bankjegyek készítésére? Beszélhetsz erről?

•Dolgozom német és angol és kanadai pénznyomdának is. Ebből élek. A könyvborítókért, rajzokért nem sokat fizetnek. A könyvborítók ára a nyolcvanas évektől nem változott.

- Ha majd pénzünk lesz, megkérlek, hogy készíts új borítót az Ághegynek. Talán eljön ennek az ideje ennek is. Mikor láthatjuk munkáidat képzőművészeti kiállításodon?

- Egyéni és csoportos kiállításokon való részvételem listáját most írom össze. A jövőben szeretnék többet festeni, magamnak dolgozni. A metszésben az amerikai és osztrák alkotók állnak hozzám a legközelebb. Vannak álmaim, művészi elgondolásaim, nem festészeti módszereket illetően, mert azokat alaposan ismerem, hanem a témaválasztásban, és ezekre szeretnék minél több időt fordítani.

Kellemes emberi érzéseink tárházában a büszkeség és a csodálat természetesen kapcsolódik Török Miski Ágnes nevéhez. És ez nemcsak a svéd-magyaroké, hanem mindazoké, akik számon tartják azt az országot, ahonnan származott, ahol művészi pályáján a világhír felé indult.